

การสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน*
SANGHA ADMINISTRATIVE LAW SYNTHESIS FOR SANGHA ADMINISTRATION
STRENGTH AT PRESENT TIME

พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), จ्ञานงค์ อติวัฒนสิทธิ์,
วัชรินทร์ ชาญศิลป์, สุรพล สุธะพรหม, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
Phrakhruwinaithorn Ek Jinavamso, Phraudomsittinayok (Kumphol Kunungkaro),
Chamnong Adiwattanasit, Watchari Chansin, Surapon Suyaporm, Termsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลกฎหมาย ศักยภาพกฎหมาย และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมาย และนำเสนอกฎหมายคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์โดยตรง อาทิ เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่เป็นกฎหมายของคณะสงฆ์เกี่ยวกับพระสังฆาธิการในฐานะผู้ปกครองคณะสงฆ์ อาทิเช่น กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบมหาเถรสมาคม รวมถึงพระธรรมวินัย เป็นต้น 2. ศักยภาพและแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ มีสภาพที่เอื้อต่อการปกครองคณะสงฆ์ และมีสภาพไม่เอื้อต่อการปกครองคณะสงฆ์ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้ดีขึ้น 3. กฎหมายคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง ได้แก่ การปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยผ่านการทำประชาพิจารณ์ การพัฒนาองค์ความรู้พระสังฆาธิการ โดยจัดตั้งเป็นวิทยาลัยพระสังฆาธิการ และคณะสงฆ์กำกับติดตามผลการนำกฎหมายมาบังคับใช้กับพระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การสังเคราะห์; กฎหมาย; การปกครองคณะสงฆ์

* Received January 6, 2023; Revised February 24, 2023; Accepted February 24, 2023

Abstract

Objectives of this research article were to explore and collect laws, to study the legal situation and ways to solve legal problems. and to propose the Sangha Law for the Sangha Administration strength in modern times, conducted with the mixed research methods; documentary research; qualitative research and action research.

The results of the research revealed that 1. Laws relating to the administration of the Sangha at present are divided into 2 parts: the first part is the law directly related to the administration of the Sangha, such as the Sangha Act, the Ministerial Regulations, the Sangha Sangha Rules, etc. The second part It is part of the law of the Sangha concerning the administrative monks as the rulers of the Sangha, such as the rules of Sangha Supreme Council, the regulations of Sangha Supreme Council including Dhamma and Vinaya, etc. 2. Conditions of law and guidelines for solving problems were conditions that were both conducive and not conducive to the administration of the Sangha that were needed to be revised 3. Sangha law for strong Sangha administration, namely the update of the Sangha Act and in line with the current situation through a public hearing, development of knowledge of the monks by establishing a college of monks and the Sangha continually supervises and monitors the results of the law being enforced on monks and novices.

Keywords: Synthesis; Law; Sangha

บทนำ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ใช้บังคับ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 รวม 4 ฉบับ ตามลำดับ รวมไปถึงกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง ในส่วนกฎหมายสงฆ์ ซึ่งคณะสงฆ์หาได้อยู่ในสังคมสงฆ์อย่างเดียวไม่ ยังมีฝ่ายราชอาณาจักรซึ่งมีกฎหมายต่างๆ อีกมากมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือได้ว่ามีนิติสัมพันธ์กันในด้านทางกฎหมาย คณะสงฆ์จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเข้าใจโครงสร้างและระบบทางกฎหมายของบ้านเมืองพร้อมกันควบคู่กันไปด้วย เพื่อป้องกันการกระทำที่ละเมิดกฎหมายซึ่งเป็นการผิดและมีโทษบังคับใช้ ไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญา เช่น กรณีเงินทองวัด ความผิดเกี่ยวกับศาสนา ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ เช่น ที่ดิน ที่ธรณีสงฆ์ และพระราชบัญญัติต่างๆ

เช่นพระราชบัญญัติกรมศิลปากร ในส่วนการอนุรักษ์โบราณสถาน พระราชบัญญัติกรมป่าไม้ พระราชบัญญัติอาคาร เป็นต้น ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์โดยตรง จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีความสำคัญเพราะเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในด้านการปกครองการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และเป็นกลไกการขับเคลื่อน อันทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ส่วนรวม จากประเด็นที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในเบื้องต้น ว่ากฎหมายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ทั้งของราชอาณาจักรและศาสนจักร (แสวง อุดมศรี, 2559) ซึ่งการอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นจำนวนมากในสังคมขนาดใหญ่ ย่อมจะมีความขัดแย้งกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้นทั้งในด้านความคิด การพูดและการกระทำ ถ้าผู้มีอำนาจรับผิดชอบสูงสุดในแต่ละสังคม มีคุณธรรมประจำใจไม่เพียงพอ หรือไม่เข้าใจ เรื่องที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง มุ่งแต่จะใช้อำนาจเป็นธรรม ความขัดแย้งกระทบกระทั่ง ดังกล่าวก็จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ

พระพุทธศาสนาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะประเทศไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา สถาบันสงฆ์มีโครงสร้างในการปกครองรวมถึงพระราชบัญญัติที่ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความเกี่ยวพันกับราชอาณาจักรในเชิงโครงสร้างทางการปกครอง ในการใช้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายพระสงฆ์ 10 ฉบับ ในกฎหมายตราสามดวง ทำให้สภาพของฝ่ายอาณาจักรกับฝ่ายศาสนจักรแยกจากกันไม่ได้ ฝ่ายรัฐก็ต้องการให้ศาสนาเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ในขณะที่ฝ่ายศาสนจักรก็ต้องการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลืออุปถัมภ์จากฝ่ายรัฐ ดังนั้น จึงมาถึงขั้นที่ต้องมีกฎหมายออกมาเป็นกรอบขอบเขตแนวทางในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ โดยสมัยก่อนก็อาจจะเป็นกฎหมายต่างๆ ที่พระมหากษัตริย์อาจใช้พระราชอำนาจในการดำเนินการต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ขึ้นใช้บังคับ จนกระทั่งมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ขึ้นใช้บังคับเพื่อให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงและใช้บังคับจนกระทั่งมีการออกกฎหมายฉบับปัจจุบันขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ใช้บังคับ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2-4) พ.ศ. 2535 รวมไปถึงกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง ในส่วนกฎหมายสงฆ์ ซึ่งคณะสงฆ์หาได้อยู่ในสังคมสงฆ์อย่างเดียวไม่ ยังมีฝ่ายราชอาณาจักรซึ่งมีกฎหมายต่างๆ อีกมากมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือได้ว่ามีนิติสัมพันธ์กันในด้านทางกฎหมาย คณะสงฆ์จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเข้าใจโครงสร้างและระบบทางกฎหมายของบ้านเมืองพร้อมกันควบคู่กันไปด้วย คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลกฎหมาย สังเคราะห์ข้อมูลกฎหมายนำเสนอชุดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประโยชน์ที่จะพึง

ได้รับเป็น 1) องค์ความรู้ใหม่ด้านกฎหมายคณะสงฆ์ 2) ได้โครงสร้างเกี่ยวกับกฎหมายในการจัดตั้งกองนิติการสงฆ์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายข้อพิพาทในด้านต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 3) เครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง ซึ่งจะส่งต่อไปให้กับ 1. คณะสงฆ์ 2. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 3. มหาเถรสมาคม/วัดทั่วประเทศ 4. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการช่วยกันขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืนต่อไป

จากความเป็นมาและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเชิงโครงสร้างในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน เพื่อขับเคลื่อนวางโครงสร้างเกี่ยวกับกฎหมายในการจัดตั้งกองนิติการสงฆ์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายข้อพิพาทในด้านต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสภาพกฎหมายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์
3. เพื่อนำเสนอกฎหมายคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึง 1) ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน 2) สภาพกฎหมายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์ 3) กฎหมายคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น กลุ่มข้าราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักกฎหมาย นักวิชาการศาสนา เป็นต้น เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านกฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุค

ปัจจุบัน รวมถึงจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์และยืนยันการสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เพื่อสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจและรวบรวมข้อมูลกฎหมาย สภาพกฎหมายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์ ร่วมกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำหนังสือ “กฎหมายที่พระสังฆาธิการควรทราบ” โดยมีเนื้อสาระที่เป็นส่วนหนึ่งของผลการวิจัย นำมาจัดทำเป็นหนังสือเรียนประกอบการเรียนการสอนแก่นักศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 คณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ได้รับฐานข้อมูลด้านปกครองคณะสงฆ์ของวัดในเขตปกครองของตนส่งผลให้การบริหารจัดการวัดในเขตปกครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในการใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในการสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ **ส่วนที่หนึ่ง** เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์โดยตรง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ประมวลกฎหมายอาญา ประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพระราชกฤษฎีกาพระราชบัญญัติ ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พระราชบัญญัติควบคุมการใช้เครื่องเสียง กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติควบคุมการเรียไร พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติการสาธารณสุข รวมถึงระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น **ส่วนที่สอง** เป็นส่วนที่เป็นกฎหมายของคณะสงฆ์เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้ง การให้ดำรงตำแหน่ง การถอดถอน เช่น กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบมหาเถรสมาคม คำสั่งมหาเถรสมาคม มติมหาเถรสมาคม ข้อบังคับมหาเถรสมาคม ประกาศมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช รวมถึงพระธรรมวินัย

1.2 กฎหมายที่พระสังฆาธิการควรรู้หรือควรทราบ แบ่งออกเป็น 3 สถานะคือ **สถานะที่หนึ่ง** ในฐานะพระสังฆาธิการเป็นเจ้าพนักงาน ต้องรู้กฎหมายทุกสถานะที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มหาเถรสมาคม เป็นต้น **สถานะที่สอง** ในฐานะผู้บริหารองค์กรสงฆ์ จึงควรรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติเทศบาล พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายราชการ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กฎกระทรวง ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มหาเถรสมาคม **สถานะที่สาม** ในฐานะพระภิกษุสงฆ์ จึงควรรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระธรรมวินัย ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์

2. สภาพกฎหมายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์

2.1 สภาพกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันมี 2 ลักษณะ คือ 1. มีสภาพที่เอื้อต่อการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงมาต่อเนื่อง การให้อำนาจสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น 2. มีสภาพไม่เอื้อต่อการปกครองคณะสงฆ์ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้ดีขึ้น เช่น บางกฎหมายมีสภาพบังคับใช้เฉพาะนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดความเลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมในทางปฏิบัติ กฎหมายมีลักษณะบังคับให้คณะสงฆ์บริหารงานแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง บางกฎหมายมีลักษณะบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ขาดกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิพระภิกษุสามเณร ขาดกฎหมายที่ลงโทษพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่เป็นโลกวัชระ อาทิเช่น การดื่มสุรา เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับคณะสงฆ์ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา

กฎหมายต่างๆ ให้ทันสมัยกับยุคปัจจุบัน รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วย

2.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหามหาของกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันมี 8 แนวทาง ได้แก่ 1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้ทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 2. สร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกฎหมายให้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไปทราบ 3. แยกอำนาจรัฐกับศาสนาให้ชัดเจนขึ้น 4. ทบทวนกฎระเบียบ ข้อบังคับ และขั้นตอนต่างๆ ที่มีรายละเอียดมาก ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า 5. ออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุสามเณรให้ทัดเทียมประชาชนชาวไทย 6. จัดสถานที่สำหรับควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิดเล็กน้อย หรือ ถูกกล่าวหาคดีต่างๆ แทนการให้ลาสิกขา 7. ให้คณะสงฆ์มีอำนาจตัดสินสูงสุด 8. จัดตั้งกองนิติการสงฆ์เป็นการเฉพาะ

3. กฎหมายคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน

กฎหมายที่ควรมี หรือควรเพิ่มเติม เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง ได้แก่ 1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยผ่านการทำประชาพิจารณ์ 2. พัฒน่องค์ความรู้พระสังฆาธิการ โดยจัดตั้งเป็นวิทยาลัยพระสังฆาธิการ 3. คณะสงฆ์กำกับติดตามผลการนำกฎหมายมาบังคับใช้กับพระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง 4. เพิ่มเติมกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง ที่เอาผิดพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิดโลภวิชชะ 5. กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบให้ชัดเจน และนำไปใช้อย่างเท่าเทียม 6. เพิ่มเติมกฎหมายที่สนับสนุน และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร 7. เพิ่มเติมกฎหมายที่รองรับพระวินยาธิการ 8. เพิ่มเติมกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระภิกษุสามเณรผู้กระทำความผิดลหุโทษ หรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยไม่ต้องลาสิกขา 9. ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์จากรวมศูนย์ เป็นการกระจายอำนาจการบริหาร 10. ปรับปรุงกฎเกณฑ์ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 11. จัดตั้งศาลปกครองแผนกคดีสงฆ์เป็นการเฉพาะ 12. ผลักดันพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองแผนกคดีสงฆ์และวิธีพิจารณาคดีสงฆ์โดยเฉพาะ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

1. ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์โดยตรง เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กับส่วนที่เป็นพระสังฆาธิการในฐานะผู้ปกครองคณะสงฆ์ เช่น กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบมหา

เถรสมาคม รวมถึงพระธรรมวินัย เป็นต้น ส่วนกฎหมายที่พระสังฆาธิการควรรู้หรือควรทราบ แบ่งออกเป็น 3 สถานะคือ สถานะที่หนึ่ง ในฐานะพระสังฆาธิการเป็นเจ้าพนักงาน สถานะที่สอง ในฐานะผู้บริหารองค์กรสงฆ์ และ สถานะที่สาม ในฐานะพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการควรมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมถึงในฐานะต่างๆ ที่แตกต่างกัน เพราะอาจส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระวีระชาติ อีรสิทฺโธ (เพ็ญแจ่ม) และพระมหามิตร ฐิตปญฺโญ (2562) ที่กล่าวว่า การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน นอกจากอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยแล้วยังต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายต่าง ๆ ทางบ้านเมือง สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมสงฆ์ปัจจุบันทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เหมาะสมต่อสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยหรือไม่ เพราะเหตุใดกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการทำงานและการใช้ชีวิตของพระสงฆ์จึงเกิดขึ้น ข้อดีของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ก็คือในยุคสมัยปัจจุบันการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ต้องเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ ในอดีตพบว่าบทบัญญัติลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดทั้งในด้านกระบวนการและเนื้อหาไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่กระบวนการไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพบังคับและเนื้อหาในการลงโทษก็เบาบางทำให้พระภิกษุที่กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัว ส่วนข้อเสียของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยสมัยปัจจุบันได้แก่ เมื่อนำมาบังคับใช้กับพระสงฆ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาของกฎหมายได้ทำร้ายพระสงฆ์ผู้บริสุทธิ์มาแล้วและการบังคับใช้กฎหมายบางฉบับได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยซึ่งจะอาจเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคต

2. สภาพกฎหมายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกฎหมายสำหรับการปกครองคณะสงฆ์ มี 2 ลักษณะ คือ 1. มีสภาพที่เอื้อต่อการปกครองคณะสงฆ์ เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น 2. มีสภาพไม่เอื้อต่อการปกครองคณะสงฆ์ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้ดีขึ้น เช่น บางกฎหมายมีสภาพบังคับใช้เฉพาะนักบวชในทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดความเลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมในทางปฏิบัติ เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับคณะสงฆ์ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายต่างๆ ให้ทันสมัยกับยุคปัจจุบัน รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสิทธินิติธาดา (2559) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานภาพทางกฎหมายของวัดที่ได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์” ผลของการวิจัยพบว่า สถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นและเป็นผลจากบทบัญญัติตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติว่า วัดมีสองอย่าง ได้แก่ (1) วัดที่ได้รับพระราชทาน

วิสุคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ และในวรรคสอง บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยสถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดในพระพุทธศาสนานั้น เป็นนิติบุคคลในทางกฎหมายมหาชน ซึ่งแตกต่างจากความเป็นนิติบุคคลของศาสนสถานในศาสนาอื่น ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน โดยมีความแตกต่างทั้งในเรื่องของการจัดตั้งและการสิ้นสุดของนิติบุคคลซึ่งเป็นไปโดยผลของกฎหมาย การใช้อำนาจมหาชนในการดำเนินงานของวัด ความสัมพันธ์กับนิติบุคคลอื่น ในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน และวัตถุประสงค์ที่มุ่งต่อประโยชน์ของมหาชนหรือประโยชน์ สาธารณะ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดและสำนักสงฆ์ เกิดขึ้นจากการที่ส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรคณะสงฆ์ ต่างมีความเห็นร่วมกันว่าการที่กฎหมายบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ย่อมต้องหมายถึงวัดทั้ง สอง อย่าง คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางคำ พิพากษาของ ศาลฎีกาซึ่งได้มีคำวินิจฉัยว่าวัดหรือสำนักสงฆ์ที่แม้จะมีได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมา แต่เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายแล้ว ก็มีฐานะเป็นนิติบุคคล อย่างไรก็ตามต่อมาในปี พ.ศ. 2554 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6065/2554 กลับแนวทาง คำพิพากษาเดิมเสีย โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยในประเด็นความเป็นนิติบุคคลของวัดว่า วัดที่ จะมีฐานะเป็นนิติบุคคลได้ต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วเท่านั้น ซึ่งคำวินิจฉัย ดังกล่าวนี้อาจทำให้วัดที่มีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ไม่มีสถานภาพ เป็นนิติบุคคล เกิดผลกระทบและความเสียหายต่อการดำเนินการ ทั้งในด้านสิทธิ หน้าที่ การทำนิติกรรมสัญญา การฟ้องคดี การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ รวมทั้งสถานภาพ ของเจ้าอาวาส

3. กฎหมายคณะสงฆ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน ได้แก่ 1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยผ่านการทำประชาพิจารณ์ 2. พัฒนานองค์ความรู้พระสังฆาธิการ โดยจัดตั้งเป็นวิทยาลัยพระสังฆาธิการ 3. คณะสงฆ์กำกับติดตามผลการนำกฎหมายมาบังคับใช้กับพระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง 4. เพิ่มเติมกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง ที่เอาผิดพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิดโลกวิฆะ 5. กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบให้ชัดเจน และนำไปใช้อย่างเท่าเทียม 6. เพิ่มเติมกฎหมายที่สนับสนุน และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร 7. เพิ่มเติมกฎหมายที่รองรับพระวินยาธิการ 8. เพิ่มเติมกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระภิกษุสามเณรผู้กระทำความผิดลหุโทษ หรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยไม่ต้องลาสิกขา 9. ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์จากรวมศูนย์ เป็นการกระจายอำนาจการบริหาร 10. ปรับปรุงกฎเกณฑ์ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 11. จัดตั้งศาลปกครองแผนกคดีสงฆ์เป็นการเฉพาะ 12. ผลักดันพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองแผนกคดีสงฆ์และวิธีพิจารณาคดีสงฆ์โดยเฉพาะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2563) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการบริหารที่เกื้อหนุนการคงอยู่ของพุทธศาสนาในประเทศไทย” ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารที่เกื้อหนุนการคงอยู่ของศาสนาพุทธในประเทศไทย ด้านการจัดการวัดเชิงพุทธ

ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสวัดในการบูรณาการหลักการบริหารกับหลักพุทธธรรม ด้านการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในกิจกรรมสงฆ์โดยแท้ยึดพระธรรมวินัย ยึดกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม ด้านบทบาทหน้าที่พุทธบริษัท มีการศึกษาพระธรรมวินัยให้รู้แจ้งเห็นจริงก่อนเผยแผ่ ปัจจุบันเป็นแบบตั้งรับแทนที่จะจาริกไปเผยแผ่ การเสื่อมของพุทธศาสนาเกิดจากพุทธบริษัทส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเนื้อหาหลักพุทธธรรม และ 3) แนวทางที่เกื้อหนุนการคงอยู่ของพุทธศาสนาในประเทศไทย ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคปัจจุบัน” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยผ่านการทำประชาพิจารณ์
2. เพิ่มเติมกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง ที่เอาผิดพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิดโลกวัชระ

3. กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบให้ชัดเจน และนำไปใช้อย่างเท่าเทียม

4. เพิ่มเติมกฎหมายที่สนับสนุน และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร

5. เพิ่มเติมกฎหมายที่รองรับพระวินยาศึกษา

6. เพิ่มเติมกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระภิกษุสามเณรผู้กระทำความผิดหุโทษ หรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยไม่ต้องลาสิกขา

7. ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์จากรวมศูนย์ เป็นการกระจายอำนาจการบริหาร

8. ปรับปรุงกฎเกณฑ์ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดตั้งศาลปกครองแผนกคดีสงฆ์เป็นการเฉพาะ

2. ผลักดันพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองแผนกคดีสงฆ์และวิธีพิจารณาคดีสงฆ์โดยเฉพาะ

3. พัฒนานองค์ความรู้พระสังฆาธิการ โดยจัดตั้งเป็นวิทยาลัยพระสังฆาธิการ

4. คณะสงฆ์กำกับติดตามผลการนำกฎหมายมาบังคับใช้กับพระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนามาตรฐานกฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

2. ควรศึกษาการพัฒนาระบบเชิงโครงสร้างเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

3. ควรศึกษากลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2563). ปัจจัยการบริหารที่เกื้อหนุนการคงอยู่ของพุทธศาสนาในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(7), 273-285.

พระวชิระชาติ อธิสัทโธ (เพ็งแจ่ม) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ. (2562). การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน. *วารสารธรรมทรรศน์*, 19(3), 255-264.

พระสิทธินิติธาดา. (2559). สถานภาพทางกฎหมายของวัดที่มีได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์. *วารสารรามคำแหง*, 5(1), 53-81.

แสวง อุดมศรี. (2559). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. นนทบุรี: หจก.นิติธรรมการพิมพ์.

